

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ ГІРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ

ПРИДАТЬКО С.П. , УШАКОВА Т.О.

Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Сучасний етап стану і розвитку вищої освіти в Україні характеризується постійними змінами, які торують шляхи інтеграції до європейського і світового освітнього простору. Слід відмітити, що у державній національній програмі «Освіта України XXI століття» [1] зазначено: «Існуюча в Україні система освіти перебуває у стані, що не задовольняє вимог, поставлених перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства...». Зміна і підвищення вимог роботодавців до випускника вищого навчального закладу і особливо гірничотехнічного профілю є найважливішою причиною необхідності змін і оновлення технологій навчання. Дослідженню проблеми підготовки фахівців завжди приділяється належна увага, зокрема, таким її аспектам, як: розробка теоретичних положень компетентісної освіти (М.Степко, Т.Каткова, Н.Кузьміна, Дж. Равен); розробка й впровадження сучасних педагогічних технологій професійної підготовки фахівців (О.Піхота, О.Сисоєва). Останнім часом у роботах вчених-дослідників значна увага приділяється інформаційній компетентності фахівців (В.Бобрів, Т.Пасок, С.Федорова), зокрема - використанню інформаційних технологій в освіті (Є.Іванченко, М.Коляда).

Сьогодні наукова педагогічна громадськість єдина у розумінні того, що забезпечення престижу національної вищої освіти, підвищення конкурентоспроможності випускників неможливе без переміщення центру уваги викладача з предмета, що викладається, на студента, який навчається. Досвід впровадження елементів такого підходу в Україні добре відомий: створення моделі спеціаліста-випускника, оновлення змісту навчальних програм, стандартів і кваліфікаційних характеристик, попередній розподіл студентів (проходження виробничої практики на майбутньому робочому місці), урахування замовлень роботодавців.

Перехід до технологій навчання, орієнтиром яких є результат теж не такий вже й новий, адже вітчизняна система освіти завжди була компетентісною, - орієнтованою на сферу професійної діяльності, на відміну від західної моделі, орієнтованої на академічні норми оцінки. Система освіти у Радянському Союзі, яка до речі була однією з кращих у світі, мала спрямованість на підготовку фахівців для масового, стабільного, з усталеною

технологією і номенклатурою виробництва. Сьогодні ситуація змінилась: стрибкоподібно розвиваються технології, виробництво стає гнучким, вимагає підготовки фахівців іншого гатунку, здатних виявляти активність у ситуаціях, що стрімко змінюються.

У процесі підготовки гірничих інженерів, як і фахівців іншого профілю, набирає силу тенденція переоцінки освітніх результатів з понять «знання, уміння, навички», відбувається переорієнтація оцінки результату освіти з понять «підготовленість», «освіченість», «загальна культура», «вихованість» на поняття «компетенція», «компетентність випускника» і таким чином формується і впроваджується компетентісний підхід. Практична спрямованість даного методологічного підходу була визначена у матеріалах Симпозіуму Ради Європи, де підкреслюється, що для отримання вагомих сучасних результатів освіти сьогодні важливим є не тільки ЩО, але і ЯК робити. Поняття компетентності належить до сфери складних умінь і якостей особистості. Компетентісний підхід передбачає вміння на основі знань вирішувати проблеми, які виникають у різних життєвих ситуаціях.

Міжнародна спільнота вважає компетентісний підхід дієвим інструментом поліпшення якості освіти. Так, у доповіді Міжнародної комісії ЮНЕСКО (1996 р.) було сформульовано чотири принципи, на яких має базуватись освіта: навчитися жити разом, навчитися набувати знання, навчитися працювати, навчитися жити. Ці принципи, по суті, є глобальними компетентностями. Як показує досвід багатьох зарубіжних країн, що займались визначенням, відбором та впровадженням ключових компетенцій, останнім часом відбулась орієнтація програм та педагогічних технологій на компетентісний підхід. Європейські країни сьогодні розпочали ґрунтовну дискусію навколо того, як озброїти людину необхідними вміннями та знаннями для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається. Саме тому важливим є усвідомлення поняття компетентності в суспільстві, що базується на знаннях. Важливо розуміти яких саме компетенцій необхідно навчати і як, що має бути результатом навчання. За результатами міжнародних досліджень, поглиблюючи та розвиваючи поняття «компетентність», Рада Європи пропонує власний перелік ключових компетентностей, якими мають володіти молоді європейці:

- політичні та соціальні компетентності;
- компетентності, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві;
- компетентності, що стосуються володіння усним та письмовим спілкуванням;
- компетентності, пов'язані з розвитком інформаційного суспільства;
- здатність вчитися протягом життя.

Пізніше вони були об'єднані в три основні напрями:

- *соціальні*, пов'язані з соціальною діяльністю особистості, життям суспільства;
- *мотиваційні*, пов'язані з інтересами, індивідуальним вибором особистості;
- *функціональні*, пов'язані зі сферою знань, умінням оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом.

Протягом останніх років в Україні здійснено ряд досить важливих змін, проведено масштабні заходи щодо створення нової нормативно-правової бази вищої освіти. Перехід до динамічної двоступеневої системи підготовки фахівців дає можливість особі отримати кваліфікаційний рівень вищої освіти по бажаному напрямку, відповідно до своїх здібностей і можливостей, що тим самим дозволить забезпечити конкурентноздатність на ринку праці. Важливою особливістю підготовки конкурентноздатного фахівця гірництва, в умовах інформаційно перенавантаженого суспільства, є формування його професійної компетенції. На нашу думку, досить лаконічним є визначення автором публікації [2] таких основних професійних компетенцій:

- компетенції вирішення проблем;
- інформаційні компетенції;
- комунікативні компетенції.

Професійні компетенції – це співорганізація знань, умінь і навичок, які дозволять молодим спеціалістам ставити і досягати відповідної мети, стануть запорукою успішності в сучасному мінливому суспільстві. Слід звернути увагу на те, що одержання випускником диплому бакалавра чи магістра ще не є кінцевим результатом формування професійної компетенції, адже професійна компетенція не з'являється сама по собі, вона формується у процесі творчої пізнавальної і професійної діяльності. Створити умови для такої діяльності, для самореалізації особистості, для розвитку необхідних особистісно-професійних якостей – досить складна, але дуже важлива задача, яку необхідно терміново вирішувати вищим навчальним закладам. У процесі впровадження компетентнісного підходу вкрай важливим є зміщення акцентів з процесу навчання на результат, який вимагає зміни ролі викладача. На нашу думку це найважливіша проблема, адже науково-педагогічні працівники вищої кваліфікації, викладачі спеціальних гірничотехнічних дисциплін (кандидати, доктори наук) поважного перед пенсійного або пенсійного віку на жаль, не всі готові до змін. Сьогодні не в повному обсязі здійснюється періодичне підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів [3], водночас і система підготовки науковців нового покоління, яка здійснюється через аспірантуру і докторантуру теж потребує вдосконалення: збільшення частки дослідницько-інноваційної складової, що в свою чергу вимагає підвищення фінансування науково-технічних досліджень у вузах.

Увійти в XXI століття освіченою людиною можна, тільки добре володіючи інформаційними технологіями. Професійна діяльність усе більшою мірою залежить від інформованості й здатності ефективно використовувати інформацію. Впровадження й широке застосування у всіх сферах комп'ютерних й інформаційних технологій – характерна риса сучасного етапу розвитку суспільства. У сукупності це означає народження нової галузі - інформаційної індустрії, пов'язаної з виробництвом технічних засобів, методів, технологій.

Формування інформаційної компетенції майбутніх фахівців гірництва забезпечується підготовкою з дисциплін комп'ютерного циклу. Сучасний розвиток суспільства диктує необхідність формування нової освіти, що базується на інформаційних технологіях. Значну актуальність це завдання набуває у нас, в Україні - у першу чергу в сфері вищої професійної освіти. Так, в останні роки в країні намітилася тенденція до поширення нового підходу у вивченні інформатики як фундаментальної загальноосвітньої дисципліни [4]. Аналізуючи вплив інформатики на структуру зайнятості населення, співвідношення різних видів діяльності в загальній структурі професійної діяльності в основних галузях виробництва, науки, транспорту, зв'язку, слід відзначити зростаючу роль вивчення інформатики, інформаційних технологій при підготовці спеціалістів у галузі гірництва. Інформаційний компонент стає провідною складовою технологічної підготовки майбутнього фахівця, на якій би ділянці виробництва йому не довелося працювати в майбутньому.

Впровадження інформаційних технологій у навчальний процес підготовки фахівців є складовою частиною Національної програми інформатизації країни й ґрунтується на положенні, у якому вказується, що освіта й інформатика в Україні - це важливі компоненти загального процесу інформатизації українського суспільства. Слід відмітити, що зміст навчальних дисциплін не повною мірою відповідає сучасним темпам розвитку інформаційних технологій; недостатня увага приділяється самостійній роботі студентів при вивченні дисциплін комп'ютерного циклу; крім того, майбутні інженери не завжди володіють навичками роботи з інформацією у всіх її формах. Це зумовлено ще однією досить важливою проблемою - обмеженим використанням у навчальному процесі ліцензованого програмного забезпечення, що пояснюється недостатнім фінансуванням.

Отже, шляхи подолання проблем, що виникають у процесі впровадження компетентнісного підходу, передусім визначаються такими складовими:

- якістю викладацького складу, його готовністю змінювати і перебудовувати свою роботу у відповідності до нових економічних умов, що потребує безперервного навчання викладачів, постійного підвищення кваліфікації;

- застосуванням сучасних форм, методів, засобів навчання, якістю педагогічних технологій, їх адекватністю майбутній професійній діяльності випускника вузу;
- готовністю студентів до отримання теоретичних і професійних знань найвищого гатунку, що пов'язане з удосконаленням системи конкурсного відбору талановитої молоді до вузів;
- вирішенням організаційних, фінансових заходів, спрямованих на підвищення якості навчального процесу;
- використанням минулого досвіду і потенціалу національної освіти, що дозволить зберегти її найкращі традиції.

Успішне подолання проблем і реалізація компетентнісного підходу у навчальному процесі буде сприяти досягненню основної мети – підготовці висококваліфікованих гірничих інженерів, готових до постійного професійного зростання, здатних до ефективної роботи зі спеціальності на рівні світових стандартів, конкурентноздатних на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Освіта України. Нормативно-правові документи. До II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. - К.: Міленіум. 2001. - 470 с.
2. **Дудник О.В.** Формирование коммуникативной компетенции в свете новых требований к образовательному процессу – [Електронний ресурс] – 2007, - Режим доступу: [http : / budud. narod. ru / psu 2. html](http://budud.narod.ru/psu2.html).
3. **Луговий В.** Системна модернізація педагогічної і науково-педагогічної освіти – необхідна умова забезпечення освітньої якості.// Вища освіта України. – 2009. - №1.
4. **Гостева И.Н.** Формирование информационной компетентности выпускника вуза в рамках непрерывного дополнительного образования // [Електронний ресурс]. – 2008.– URL [http:// ito.ru / 2008](http://ito.ru/).
5. **Степко М.** Компетентісний підхід: його сутність. Що є прийнятним, а що проблемним для вищої освіти України? // Вища освіта України. – 2009. - №1.
6. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи: Матеріали до підсумкової колегії (21 березня 2008 року, м.Київ) // Освіта України. – 2008. – 19 березня. - № 212-22.